

WYMAGANIA EDUKACYJNE ORAZ KRYTERIA OCENIANIA Z PRZYRODY DLA KLASY 4

Opracowano na podstawie programu nauczania biologii w szkole podstawowej oraz podręcznika Puls życia autorstwa Jolanty Golanko o numerze ewidencyjnym MEN: 863/2019/z1

Wymagane podręczniki i zeszyty ćwiczeń:

- Marko-Worłowska M., Szlajfer F., Stwarz J., Tajemnice Przyrody. Podręcznik do przyrody dla klasy czwartej szkoły podstawowej, Nowa Era 2020.
- Golanko J., Moździerz U., Stwarz J., Tajemnice Przyrody. Podręcznik do przyrody dla klasy czwartej szkoły podstawowej, Nowa Era 2020.

Formy sprawdzania umiejętności uczniów

1. odpowiedzi ustne,
2. prace pisemne,
3. aktywność na lekcji i pozalekcyjna ,
4. prace domowe.

Zasady organizowania oraz oceniania różnych form aktywności ucznia

1. Odpowiedzi ustne z dwóch ostatnich lekcji
2. Prace pisemne w klasie:

a) kartkówka:

- jest krótką formą sprawdzenia wiedzy i systematycznej pracy ucznia,
- może być bez zapowiedzi,

- czas trwania do 15 minut.

b) sprawdzian:

- jest obowiązkowy,
- jest formą sprawdzenia wiedzy z wyznaczonej partii materiału,
- zapowiedziany z dwutygodniowym wyprzedzeniem,
- poprzedzony lekcją powtórzeniową,
- czas trwania - 40 minut,

c) inne prace samodzielne na lekcji: ćwiczenia, notatki.

3. Aktywność na lekcji

- praca w grupach (organizacja pracy w grupie, komunikacja w grupie, zaangażowanie, sposób prezentacji, efekty pracy),
- częste zgłaszanie się w czasie lekcji i udzielanie poprawnych odpowiedzi,
- rozwiązywanie zadań dodatkowych na lekcji, lub w domu,
- udział w projektach,
- aktywność na lekcji może być oceniana plusami lub minusami:
  - 5 plusów to ocena bardzo dobra,
  - 5 minusów to ocena niedostateczna.

4. Prace domowe

- praca domowa jest obowiązkowa,

- ocenie podlega sposób oraz jakość rozwiązania,
- za nieodrobienie pracy domowej uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,
- uczeń nie otrzymuje oceny niedostatecznej, gdy na początku lekcji zgłosi nieprzygotowanie.

5. Aktywność pozalekcyjna

- aktywny udział w pracach koła biologicznego,
- udział w konkursach biologicznych.

6. Przy ocenianiu stosuje się następujący przelicznik procentowy

0% - 49% - niedostateczny

50% - 59% - dopuszczający

60% - 69% - dostateczny

70% - 74% - dostateczny+

75% - 85% - dobry

86% - 90% - dobry+

91% - i powyżej - bardzo dobry

100% - celujący

7. Uczeń ma prawo w ciągu semestru trzykrotnie zgłosić swoje nieprzygotowanie do lekcji. Jeśli uczeń nie zgłosi nieprzygotowania do lekcji otrzymuje ocenę niedostateczną. Częste nieprzygotowanie (powyżej 3 razy) jest traktowane jako brak wiadomości z danego zakresu i podlega ocenie.

10. Przez nieprzygotowanie do lekcji rozumiemy

- brak pracy domowej,

- nieprzygotowanie do odpowiedzi ustnej.

Formy poprawy oceny

1. Uczeń nieobecny na sprawdzianie z powodu uzasadnionej nieobecności zobowiązany jest do napisania zaległych prac pisemnych w terminie uzgodnionym z nauczycielem w ciągu 2 tygodni od powrotu do szkoły,
2. Poprawie podlegają sprawdziany,
3. Uczeń ma prawo do poprawy otrzymanej oceny w terminie 2 tygodni od jej otrzymania (dotyczy oceny ze sprawdzianu).

Umowa w sprawie nieprzygotowania uczniów do zajęć

1. Uczeń ma prawo być nieprzygotowany do zajęć:
  - a) wskutek wypadków losowych,
  - b) z powodu nieobecności trwającej dłużej niż 5 dni (tydzień roboczy).
2. W przypadkach wymienionych w punkcie a, b uczeń ma prawo nie być oceniany przez 5 dni (tydzień roboczy) od powrotu do szkoły.
3. Na uzupełnienie wiadomości uczeń ma 5 dni (tydzień roboczy), po upływie tego terminu uczeń jest traktowany na równi z pozostałymi uczniami.

Postanowienia końcowe

1. Uczeń jest zobowiązany do posiadania na lekcjach zeszytu przedmiotowego, zeszytu ćwiczeń oraz podręcznika,
2. Prace pisemne (sprawdziany, kartkówki) przechowywane są w teczkach u nauczyciela i oddawane do wglądu rodziców w trakcie indywidualnych spotkań.
3. Informacje o pracy domowej uczeń ma obowiązek zapisywać w zeszycie.

Kryteria ocen z przyrody w klasie 4

Dział 1. Poznajemy warsztat przyrodnika				
Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
<p>- wymienia po dwa elementy przyrody nieożywionej i ożywionej oraz wytworów człowieka; klasyfikuje wskazane elementy na ożywione i nieożywione składniki przyrody oraz wytwory działalności człowieka</p> <p>- wymienia zmysły umożliwiające poznawanie otaczającego świata</p> <p>- podaje przykłady obserwacji</p> <p>- podaje nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji w terenie i podaje ich przeznaczenie; przeprowadza obserwację za pomocą lupy lub lornetki; notuje spostrzeżenia dotyczące obserwowanych obiektów; wykonuje schematyczny rysunek obserwowanego obiektu; wykonuje pomiar przy użyciu taśmy mierniczej</p> <p>- podaje nazwy głównych kierunków geograficznych wskazanych przez nauczyciela na widnokręgu; wyznacza główne kierunki geograficzne za pomocą kompasu na podstawie instrukcji słownej</p>	<p>- wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>przyroda</i>; wymienia po trzy składniki przyrody ożywionej i nieożywionej i przykłady wytworów działalności człowieka</p> <p>- omawia na przykładach, rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata; wymienia źródła informacji o przyrodzie; omawia najważniejsze zasady bezpieczeństwa podczas prowadzenia obserwacji i wykonywania doświadczeń</p> <p>- przyporządkowuje przyrząd do obserwowanego obiektu; proponuje przyrządy, które należy przygotować do prowadzenia obserwacji w terenie; określa charakterystyczne cechy obserwowanych obiektów;</p> <p>- opisuje przebieg linii widnokręgu; podaje nazwy głównych kierunków geograficznych; przyporządkowuje skróty do nazw głównych kierunków geograficznych; określa warunki korzystania z kompasu; wyznacza główne kierunki geograficzne za pomocą gnomonu</p>	<p>- wymienia cechy ożywionych elementów przyrody; wskazuje w najbliższym otoczeniu wytwory działalności człowieka</p> <p>- porównuje ilość i rodzaj informacji uzyskiwanych za pomocą poszczególnych zmysłów; wymienia cechy przyrodnika; rozróżnia etapy doświadczenia</p> <p>- planuje miejsca i cele dwóch obserwacji; proponuje przyrząd odpowiedni do obserwacji konkretnego obiektu; wskazuje najważniejsze części mikroskopu</p> <p>- wyjaśnia, co to jest widnokrąg; samodzielnie wyznacza kierunki geograficzne za pomocą kompasu; wyjaśnia, w jaki sposób wyznacza się kierunki pośrednie</p> <p>- określa warunki wyznaczania kierunku północnego za pomocą gnomonu (prosty patyk lub pręt, słoneczny dzień),</p>	<p>- podaje przykłady powiązań przyrody nieożywionej z przyrodą ożywioną;</p> <p>- wyjaśnia, w jakim celu prowadzi się doświadczenia i eksperymenty przyrodnicze;</p> <p>- omawia sposób przygotowania obiektu do obserwacji mikroskopowej</p> <p>- podaje przykłady wykorzystania w życiu umiejętności wyznaczania kierunków geograficznych; wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwy kierunków pośrednich</p>	<p>- wyjaśnia, w jaki sposób zmiana jednego elementu przyrody może wpłynąć na wybrane pozostałe elementy</p> <p>- na podstawie obserwacji podejmuje próbę przewidzenia niektórych sytuacji i zjawisk (np. dotyczących pogody, zachowania zwierząt); przeprowadza dowolne doświadczenie, posługując się instrukcją, zapisuje wyniki obserwacji i wnioski;</p> <p>- omawia sposób wyznaczania kierunku północnego za pomocą Gwiazdy Polarnej oraz innych obiektów w otoczeniu</p>
Dział 2. Poznajemy świat organizmów.				
Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
<p>- wyjaśnia, po czym rozpozna organizm żywy; wymienia przynajmniej trzy czynności życiowe organizmów; omawia jedną wybraną przez siebie czynność życiową organizmów; odróżnia przedstawione na ilustracji organizmy jednokomórkowe od wielokomórkowych</p> <p>- określa, czy podany organizm jest samożywny, czy cudzożywny; podaje przykłady organizmów samo- i</p>	<p>- wyjaśnia pojęcia <i>organizm jednokomórkowy</i>, <i>organizm wielokomórkowy</i>; podaje cechy charakterystyczne organizmów; podaje przykłady organów / narządów</p> <p>- wyjaśnia pojęcia: <i>organizm samożywny</i>, <i>organizm cudzożywny</i>;</p> <p>- dzieli organizmy cudzożywne ze względu na rodzaj pokarmu; dzieli mięsożerców na drapieżniki i padlinożerców; wyjaśnia, na</p>	<p>- wyjaśnia pojęcia: <i>organizm samożywny</i>, <i>organizm cudzożywny</i>;</p> <p>- przedstawia fotosyntezę, jako sposób odżywiania się roślin</p> <p>- wymienia cechy roślinożerców; podaje przykłady zwierząt odżywiających się szczątkami glebowymi; wymienia przedstawicieli pasożytów</p> <p>- wyjaśnia nazwy ogniw łańcucha</p>	<p>- zna hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych; charakteryzuje czynności życiowe organizmów</p> <p>- podaje przykłady różnych sposobów wykonywania tych samych czynności przez organizmy (np. ruch, oddychanie); porównuje rozmnażanie płciowe z rozmnażaniem bezpłciowym</p> <p>- omawia sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny; określa rolę, jaką</p>	<p>- omawia hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych; omawia podział organizmów na pięć królestw</p> <p>- prezentuje pasożyty zewnętrzne i wewnętrzne człowieka</p> <p>- podaje przykłady obrony przed wrogami w świecie roślin i zwierząt; uzasadnia, że zniszczenie jednego z ogniw łańcucha</p>

<p>cudzożywnych; podaje przykłady organizmów: mięsożernych, roślinożernych i wszystkożernych; wskazuje na ilustracji charakterystyczne cechy drapieżników</p> <p>- układa łańcuch pokarmowy z podanych organizmów</p> <p>- wymienia korzyści wynikające z uprawy roślin w domu i ogrodzie; podaje przykłady zwierząt hodowanych w domach przez człowieka; podaje przykład drobnego zwierzęcia żyjącego w domach; rozpoznaje trzy zwierzęta żyjące w ogrodach</p>	<p>czym polega wszystkożerność</p> <p>- podaje nazwy ogniw łańcucha pokarmowego oraz analizując sieć pokarmową, układa jeden łańcuch pokarmowy</p> <p>- podaje dwa przykłady roślin stosowanych jako przyprawy do potraw; wyjaśnia, dlaczego decyzja o hodowli zwierzęcia powinna być dokładnie przemyślana; omawia zasady opieki nad zwierzętami; podaje przykłady dzikich zwierząt żyjących w mieście</p>	<p>pokarmowego</p> <p>- rozpoznaje trzy wybrane rośliny doniczkowe; wyjaśnia, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin; wyjaśnia, dlaczego nie wszystkie zwierzęta możemy hodować w domu; wskazuje źródła informacji na temat hodowanych zwierząt</p> <p>- wyjaśnia, dlaczego coraz więcej dzikich zwierząt przybywa do miast</p>	<p>odgrywają w przyrodzie zwierzęta odżywiające się szczątkami glebowymi; wyjaśnia, na czym polega pasożytnictwo</p> <p>- omawia rolę destruentów w łańcuchu pokarmowym</p> <p>- opisuje szkodliwość niektórych zwierząt zamieszkujących nasze domy</p>	<p>pokarmowego może doprowadzić do wyginięcia innych ogniw</p>
--	---	--	---	--

Dział 3. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze

Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
<p>- wskazuje w najbliższym otoczeniu przykłady ciał stałych, cieczy i gazów; wskazuje w najbliższym otoczeniu dwa przykłady ciał plastycznych, kruchych i sprężystych; porównuje ciała stałe z cieciami pod względem jednej właściwości (kształt)</p> <p>- wymienia stany skupienia wody w przyrodzie; podaje przykłady występowania wody w różnych stanach skupienia; odczytuje wskazania termometru; wyjaśnia, na czym polega krzepnięcie i topnienie</p> <p>- wymienia przynajmniej trzy składniki pogody; rozpoznaje na dowolnej ilustracji rodzaje opadów; wyjaśnia, dlaczego burze są groźne</p> <p>- dobiera przyrządy do pomiaru składników pogody; na podstawie instrukcji buduje wiatromierz; odczytuje symbole i zapisy umieszczone na mapie pogody</p>	<p>- wymienia stany skupienia, w jakich występują substancje; podaje przykłady wykorzystania właściwości ciał stałych w życiu codziennym, podaje dwa przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych;</p> <p>- wyjaśnia budowę termometru cieczowego; przyporządkowuje stan skupienia wody do wskazań termometru; przeprowadza, zgodnie z instrukcją doświadczenia wykazujące: – wpływ temperatury otoczenia na parowanie wody, – obecność pary wodnej w powietrzu; wyjaśnia, na czym polega parowanie i skraplanie wody</p> <p>- wyjaśnia, co nazywamy pogodą; wyjaśnia pojęcia: <i>upał, przymrozek, mróz</i>; podaje nazwy osadów atmosferycznych</p> <p>- dokonuje pomiaru składników pogody – prowadzi kalendarz pogody;</p> <p>- zapisuje temperaturę dodatnią i ujemną; omawia sposób pomiaru ilości opadów;</p>	<p>- klasyfikuje ciała stałe ze względu na właściwości;</p> <p>- wyjaśnia, na czym polega zjawisko rozszerzalności cieplnej; podaje przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych i cieczy oraz gazów</p> <p>- wymienia czynniki wpływające na szybkość parowania; formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych doświadczeń</p> <p>- podaje, z czego mogą być zbudowane chmury; wyjaśnia, jak powstaje wiatr</p> <p>- wyjaśnia, jak się tworzy nazwę wiatru; rozpoznaje na mapie rodzaje wiatrów;</p> <p>- wymienia przyrządy służące do obserwacji meteorologicznych</p> <p>- określa zależność między wysokością Słońca a temperaturą</p>	<p>- porównuje właściwości ciał stałych, cieczy i gazów opisuje zasadę działania termometru cieczowego</p> <p>- wyjaśnia, czym jest ciśnienie atmosferyczne; rozróżnia rodzaje osadów atmosferycznych, opisuje tęczę</p> <p>- dokumentuje doświadczenia według poznanego schematu; podaje przykłady z życia codziennego zmian stanów skupienia wody; przedstawia w formie schematu zmiany stanu skupienia wody w przyrodzie</p> <p>wykazuje związek pomiędzy porą roku a występowaniem określonego rodzaju opadów i osadów</p> <p>- odczytuje prognozę pogody przedstawioną za pomocą znaków graficznych; na podstawie obserwacji określa kierunek wiatru</p> <p>- omawia zmiany długości cienia w ciągu dnia; porównuje wysokość Słońca</p>	<p>- wyjaśnia różnice między opadami a osadami atmosferycznymi</p> <p>- na podstawie opisu przedstawia, w formie mapy, prognozę pogody dla Polski</p> <p>- podaje przykłady praktycznego wykorzystania wiadomości dotyczących zmian temperatury i długości cienia w ciągu dnia (np. wybór ubrania, pielęgnacja roślin)</p>

<p>- wyjaśnia pojęcia <i>wschód Słońca, zachód Słońca</i>; podaje daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku; podaje przykłady zmian zachodzących w przyrodzie ożywionej w kolejnych porach roku</p> <p>- prowadzi tygodniowy kalendarz pogody na podstawie obserwacji wybranych składników pogody; określa aktualny stopień zachmurzenia nieba na podstawie obserwacji;</p>	<p>podaje jednostki, w których wyraża się składniki pogody</p> <p>- rysuje „drogę” Słońca na niebie; omawia pozorną wędrówkę Słońca nad widnokregiem; omawia zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia; wyjaśnia pojęcia <i>równonoc przesilenie</i>; omawia cechy pogody w poszczególnych porach roku</p>	<p>powietrza; określa zależność między wysokością Słońca a długością cienia; wyjaśnia pojęcie <i>górowanie Słońca</i>; omawia zmiany w pozornej wędrówce Słońca nad widnokregiem w poszczególnych porach roku</p>	<p>nad widnokregiem oraz długość cienia podczas górowania w poszczególnych porach roku</p>	
--	--	---	--	--

Dział 4. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy.

<p>Ocena dopuszczający. Uczeń:</p>	<p>Ocena dostateczny. Uczeń:</p>	<p>Ocena dobry. Uczeń:</p>	<p>Ocena bardzo dobry. Uczeń:</p>	<p>Ocena celujący. Uczeń:</p>
<p>- oblicza wymiary biurka w skali 1:10; rysuje plan biurka w skali 1:10 (wymiarzy przedmiotu podzielne bez reszty przez 10)</p> <p>- odczytuje informacje zapisane w legendzie planu (mapy)</p> <p>- wskazuje kierunki geograficzne na mapie</p> <p>- odszukuje na mapie wskazane obiekty</p> <p>- rozpoznaje na zdjęciach rodzaje krajobrazów; podaje przykłady krajobrazu naturalnego; wymienia nazwy krajobrazów kulturowych; wskazuje w krajobrazie najbliższej okolicy składniki, które są wytworami człowieka; określa rodzaj krajobrazu najbliższej okolicy</p> <p>- rozpoznaje na ilustracji formy terenu</p> <p>- przyporządkowuje okazane skały do poszczególnych grup</p> <p>- podaje przykłady wód słonych oraz wód słodkich stojących i płynących</p> <p>- rozpoznaje na zdjęciach krajobraz kulturowy; podaje dwa-trzy przykłady zmian w krajobrazie najbliższej okolicy</p> <p>- wymienia dwie-trzy formy ochrony przyrody w Polsce; podaje dwa-trzy przykłady ograniczeń obowiązujących na obszarach chronionych; wyjaśnia, na czym polega ochrona ścisła; omawia</p>	<p>- wyjaśnia, jak powstaje plan</p> <p>- oblicza wymiary przedmiotu w różnych skalach, np. 1 : 5, 1 : 20, 1 : 50</p> <p>- wyjaśnia pojęcia <i>mapa i legenda</i>; określa przeznaczenie planu miasta i mapy turystycznej; rozpoznaje obiekty przedstawione na planie lub mapie za pomocą znaków kartograficznych</p> <p>- potrafi korzystać z mapy lub planu (np. ustalać trasę, itp.)</p> <p>- określa położenie innych obiektów na mapie w stosunku do podanego obiektu; orientuje plan lub mapę za pomocą kompasu</p> <p>- klasyfikuje krajobrazy; podaje przykłady; wyjaśnia pojęcie: <i>krajobraz kulturowy</i></p> <p>- omawia na podstawie ilustracji elementy wzniesienia;</p> <p>- podaje nazwy grup skał; i podaje odpowiednie przykłady</p> <p>- podaje klasyfikację i właściwe przykłady wód; wskazuje różnice między oceanem a morzem; na podstawie ilustracji rozróżnia rodzaje wód stojących i płynących; wymienia różnice między jeziorem a stawem</p> <p>- podaje przykłady, od czego pochodzą nazwy miejscowości; podaje przykłady</p>	<p>- wyjaśnia pojęcie <i>skala liczbowa</i>; wykonuje szkic terenu szkoły</p> <p>- opisuje słowami fragment terenu przedstawiony na planie lub mapie</p> <p>- wyjaśnia, na czym polega orientowanie planu lub mapy;</p> <p>- wyjaśnia pojęcie: <i>krajobraz</i>; wymienia składniki, które należy uwzględnić, opisując krajobraz; omawia cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych</p> <p>- klasyfikuje wzniesienia na podstawie ich wysokości</p> <p>- opisuje wklęsłe formy terenu</p> <p>- opisuje budowę skał litych, zwięzłych i luźnych; rozpoznaje co najmniej jedną skałę występującą w najbliższej okolicy</p> <p>- wyjaśnia pojęcia: <i>wody słodkie, wody słone</i>; wykonuje schemat podziału wód powierzchniowych; omawia warunki niezbędne do powstania jeziora</p> <p>- omawia zmiany w krajobrazie wynikające z rozwoju rolnictwa; omawia zmiany w krajobrazie związane z rozwojem przemysłu;</p>	<p>- rysuje plan pokoju w skali 1 : 50; dobiera skalę do wykonania planu dowolnego obiektu</p> <p>- porównuje dokładność planu miasta i mapy turystycznej;</p> <p>- orientuje mapę za pomocą obiektów w terenie</p> <p>- opisuje krajobraz najbliższej okolicy</p> <p>- omawia elementy doliny</p> <p>- opisuje skały występujące w najbliższej okolicy; omawia proces powstawania gleby</p> <p>- charakteryzuje wody słodkie występujące na Ziemi; omawia, jak powstają bagna; charakteryzuje wody płynące</p> <p>- wyjaśnia, czym są lodowce i lądolody</p> <p>- podaje przykłady działalności człowieka, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu; wskazuje źródła, z których można uzyskać informacje o historii swojej miejscowości</p> <p>- wskazuje różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym;</p> <p>- podaje przykłady pomników przyrody ożywionej i nieożywionej na terenie</p>	<p>- wyjaśnia pojęcia: <i>skala mianowana, podziałka liniowa</i></p> <p>- dostosowuje sposób orientowania mapy do otaczającego terenu</p> <p>- wskazuje pozytywne i negatywne skutki przekształcenia krajobrazu najbliższej okolicy</p> <p>- przygotowuje krótką prezentację o najciekawszych formach terenu (w Polsce, w Europie, na świecie)</p> <p>- prezentuje informacje typu „naj” (najdłuższa rzeka, największe jezioro, największa głębina oceaniczna);</p> <p>- przygotowuje plakat lub prezentację multimedialną na temat zmian krajobrazu na przestrzeni dziejów lub „Moja miejscowość dawniej i dziś”</p> <p>- prezentuje w dowolnej formie informacje na temat ochrony przyrody w najbliższej okolicy (gminie, powiecie lub województwie)</p>

sposób zachowania się na obszarach chronionych	zmian w krajobrazach kulturowych; wyjaśnia, na czym polega ochrona czynna - wyjaśnia, co to są parki narodowe; podaje przykłady obiektów, które są pomnikami przyrody;	wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości - wyjaśnia cel ochrony przyrody; wyjaśnia, co to są rezerваты przyrody; wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną; podaje przykład obszaru chronionego lub pomnika przyrody znajdującego się w najbliższej okolicy	Polski i swojego województwa	
--	---	--	------------------------------	--

Dział 5. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka.

Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady pokarmów bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy; wymienia składniki pokarmowe; - wskazuje i nazywa narządy przewodu pokarmowego; podaje najważniejsze zasady higieny układu pokarmowego - wskazuje i nazywa serce i naczynia krwionośne; mierzy puls; podaje dwa przykłady zachowań korzystnie wpływających na pracę układu krążenia - wskazuje płuca, jako narząd wymiany gazowej i pokazuje je na modelu lub planszy; wyjaśnia, dlaczego należy oddychać przez nos; wymienia główne zasady higieny układu oddechowego - wymienia mięśnie i kości, jako elementy budujące układ ruchu; podaje nazwy i wskazuje główne składowe szkieletu; omawia trzy zasady higieny układu ruchu - wskazuje i nazywa na planszy mózg, rdzeń kręgowy i nerwy; wskazuje na planszy lub modelu i nazywa narządy zmysłów oraz podaje ich rolę; wymienia zasady higieny oczu i uszu - wskazuje na planszy i nazywa jądra i jajniki; rozpoznaje i nazywa komórki rozrodcze: męską i żeńską; wyjaśnia pojęcie <i>zapłodnienie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia składniki pokarmowe i ich rolę - wymienia narządy budujące przewód pokarmowy; omawia rolę i zasady higieny układu pokarmowego - omawia rolę serca i naczyń krwionośnych; wymienia rodzaje naczyń krwionośnych; wyjaśnia, jak należy dbać o układ krwionośny - wymienia narządy budujące układ oddechowy; wyjaśnia, co dzieje się z powietrzem podczas wędrowki przez drogi oddechowe; określa rolę układu części piersiowej tułowia podczas wdechu i wydechu - wyjaśnia pojęcie <i>stawy</i> jako ruchome połączenie kości; wymienia trzy funkcje szkieletu; omawia zasady higieny układu ruchu - podaje rolę mózgu i rdzenia kręgowego; wymienia trzy zasady higieny układu nerwowego; omawia rolę skóry - narządu czucia - wymienia narządy tworzące żeński i męski układ rozrodczy; określa rolę układu rozrodczego - omawia zasady higieny układu rozrodczego; wskazuje na planszy macicę, 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę składników pokarmowych w organizmie; wymienia produkty zawierające witaminy oraz rolę witamin - wyjaśnia pojęcie <i>trawienie</i>; opisuje drogę pokarmu w organizmie; - wymienia funkcje układu krwionośnego; na schemacie pokazuje poszczególne rodzaje naczyń krwionośnych; - określa cel wymiany gazowej; omawia rolę kolejnych narządów układu oddechowego; wyjaśnia, czym i w jakim celu wyszczelone są drogi oddechowe - podaje nazwy głównych stawów u człowieka; wyjaśnia, w jaki sposób mięśnie są połączone ze szkieletem - wymienia zadania mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów - omawia zasady higieny układu nerwowego - na podstawie doświadczenia formułuje wniosek dotyczący zależności między zmysłem smaku a zmysłem powonienia - omawia rolę jajników i jąder oraz macicy; wyjaśnia, pojęcie miesiączki 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę soli mineralnych w organizmie - wyjaśnia rolę enzymów trawiennych; wskazuje narządy, w których zachodzi mechaniczne i chemiczne przekształcanie pokarmu - omawia rolę układu krwionośnego w transporcie substancji w organizmie; podaje zasady żywienia korzystnie wpływające na pracę układu krwionośnego - omawia drogę tlenu z płuc do komórek ciała; wyjaśnia, na czym polega współpraca układów pokarmowego, krwionośnego i oddechowego - porównuje zakres ruchów stawów: barkowego i kolanowego - wyjaśnia, dlaczego w okresie szkolnym należy szczególnie dbać o prawidłową postawę ciała - wyjaśnia, w jaki sposób układ nerwowy odbiera informacje z otoczenia; wskazuje na planszy główne elementy budowy oka i ucha - prezentuje informacje dotyczące zagrożeń, na które mogą być narażone dzieci w okresie dojrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia objawy niedoboru wybranych witamin - omawia rolę narządów wspomagających trawienie - ilustruje wymianę gazową zachodzącą w płucach i komórkach ciała; - wyjaśnia, w jaki sposób układ krwionośny uczestniczy w regulacji temperatury ciała człowieka - planuje i prezentuje doświadczenie potwierdzające obecność pary wodnej w wydychanym powietrzu - rozróżnia mięśni szkieletowe i mięśnie budujące narządy wewnętrzne - podaje przykłady skutków uszkodzenia układu nerwowego

- podaje najważniejsze zmiany w organizmie dziewczynki i chłopca w okresie dojrzewania - podaje trzy zasady higieny okresu dojrzewania	jako miejsce rozwoju nowego organizmu - wymienia zmiany fizyczne zachodzące w okresie dojrzewania u dziewcząt i chłopców; omawia zasady higieny, których należy przestrzegać w okresie dojrzewania	(menstruacji) - omawia zmiany fizyczne i psychiczne zachodzące w okresie dojrzewania u dziewcząt i chłopców		
---	---	--	--	--

Dział 6. Odkrywamy tajemnice zdrowia

Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
- wymienia co najmniej trzy zasady zdrowego stylu życia; korzystając z piramidy zdrowego żywienia wskazuje produkty, które należy spożywać w dużych i w małych ilościach; omawia sposób dbania o zęby; wymienia zasady bezpieczeństwa podczas zabaw na świeżym powietrzu - wymienia drogi wnikania do organizmu człowieka drobnoustrojów chorobotwórczych; podaje po jednym przykładzie chorób szerzących się drogą pokarmową i oddechową - wymienia najważniejsze zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą oddechową i drogą pokarmową - wymienia zjawiska pogodowe, które mogą stanowić zagrożenie - odróżnia muchomora sromotnikowego od innych grzybów - określa sposób postępowania po użądleniu, oparzeniu, zatruciu się grzybami, skaleczeniu i w czasie burzy - podaje przynajmniej dwa przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka; opisuje zachowanie świadczące o mogącym rozwinąć się uzależnieniu od komputera lub telefonu; prezentuje zachowanie asertywne w wybranej sytuacji	- podaje zasady prawidłowego odżywiania; wyjaśnia, jak i dlaczego należy dbać o higienę skóry i paznokci; podaje sposoby uniknięcia zakażenia się grzybicą; wyjaśnia, na czym polega właściwy dobór odzieży; podaje przykłady wypoczynku czynnego i biernego - wymienia przyczyny chorób zakaźnych; podaje przykłady chorób szerzących się drogą pokarmową, oddechową i przez uszkodzoną skórę - podaje przyczyny zatruc; określa zachowania zwierzęcia, które mogą świadczyć o tym, że jest ono chore na wściekliznę - rozpoznaje owady, które mogą być groźne; podaje przykłady trujących roślin hodowanych w domu i zasady pierwszej pomocy w przypadku kontaktu z roślinami trującymi; przyporządkowuje nazwę zagrożenia do symboli umieszczanych na opakowaniach - podaje przykłady substancji, które mogą uzależniać - podaje przykłady szkodliwego wpływu alkoholu, tytoniu i narkotyków na organizm; podaje przykłady sytuacji, w których należy zachować się asertywnie	- omawia zasady zdrowego stylu życia; wyjaśnia rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia; opisuje sposób pielęgnacji skóry ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania - wyjaśnia rolę szczepionek; wymienia przykłady pasożytów człowieka; podaje sposoby zapobiegania zarażeniom tymi pasożytami - wymienia cechy muchomora sromotnikowego; wymienia objawy zatrucia grzybami; omawia zasady pierwszej pomocy po kontakcie ze środkami czystości - tłumaczy znaczenie poszczególnych symboli umieszczanych na opakowaniach - wyjaśnia, na czym polega palenie bierne; omawia skutki przyjmowania narkotyków - uzasadnia, dlaczego nie wolno zbyt długo korzystać z telefonu komórkowego - wyjaśnia, czym jest asertywność	- omawia skutki niewłaściwego odżywiania się; - wyjaśnia, czym są szczepionki; klasyfikuje pasożyty człowieka na wewnętrzne i zewnętrzne; omawia objawy zatruc - wymienia drobnoustroje mogące wnikać do organizmu przez uszkodzoną skórę i wywoływane przez nie choroby - omawia sposób postępowania po ukąszeniu przez żmiję; rozpoznaje dziko rosnące rośliny trujące - wyjaśnia, czym jest uzależnienie; wymienia niebezpieczne składniki dymu tytoniowego; uzasadnia, dlaczego napoje energetyzujące nie są obojętne dla zdrowia	- przygotowuje propozycję prawidłowego jadłospisu, odpowiedniego w okresie dojrzewania - przygotowuje informacje na temat chorób przenoszonych przez kleszcze oraz sposobu postępowania w przypadku ugryzienia przez kleszcza - przygotowuje informacje na temat pomocy osobom uzależnionym;

Dział 7. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie

Ocena dopuszczający. Uczeń:	Ocena dostateczny. Uczeń:	Ocena dobry. Uczeń:	Ocena bardzo dobry. Uczeń:	Ocena celujący. Uczeń:
- podaje trzy przystosowania ryb do życia	- określa warunki życia w wodzie	- omawia, na przykładach,	- wyjaśnia pojęcie <i>plankton</i> ;	- porównuje warunki panujące w

<p>w wodzie (kształt ciała, płetwy, skrzela)</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na ilustracji odcinki rzeki: źródło, bieg górny, środkowy, dolny, ujście - porównuje szybkość płynięcia rzeki w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki - nazywa na schematycznym rysunku strefy życia w jeziorze; rozpoznaje na ilustracji po dwa przykłady organizmów żyjących w poszczególnych strefach jeziora - wymienia czynniki warunkujące życie na łądzie; omawia przystosowania zwierząt do zmian temperatury - wskazuje i nazywa warstwy lasu na planszy dydaktycznej lub ilustracji; wymienia po dwa gatunki organizmów żyjących w poszczególnych warstwach; podaje zasady zachowania się w lesie - rozpoznaje i nazywa dwa drzewa iglaste i dwa liściaste - podaje dwa przykłady znaczenia łąki; wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw; rozpoznaje przynajmniej dwa gatunki poznanych roślin łąkowych - wymienia nazwy zbóż; rozpoznaje na ilustracjach owies, pszenicę i żyto; podaje przykłady warzyw uprawianych na polach; wymienia dwa szkodniki upraw polowych 	<p>(nasłonecznienie, zawartość tlenu, opór wody i różnice temperatur); omawia przystosowania ryb do życia w wodzie; wymienia dwa przykłady przystosowań innych organizmów do życia w wodzie</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje rodzaj podłoża w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki podaje po dwa przykłady organizmów żyjących w kolejnych biegach rzeki oraz rozpoznaje je na rysunku lub fotografii; - rozpoznaje na ilustracjach pospolite rośliny wodne przytwierdzone do podłoża; podaje przykłady roślin i zwierząt z poszczególnych stref jeziora - układa z poznanych organizmów łańcuch pokarmowy występujący w jeziorze - charakteryzuje przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające przed utratą wody na łądzie; - rozpoznaje pospolite organizmy żyjące w różnych warstwach lasu; rozpoznaje pospolite grzyby jadalne i trujące - rozpoznaje i nazywa krajowe drzewa iglaste; porównuje jodłę i świerka; rozpoznaje i nazywa trzy krajowe drzewa liściaste - wymienia cechy łąki oraz rozpoznaje przykłady roślin i zwierząt na łące; tworzy łańcuch pokarmowy z organizmów łąki - omawia znaczenie roślin zbożowych; wyjaśnia, które rośliny nazywamy chwastami; przedstawia w formie łańcucha pokarmowego proste zależności pokarmowe między organizmami żyjącymi na polu 	<p>przystosowania roślin do życia w wodach; omawia sposób pobierania tlenu przez organizmy wodne; wyjaśnia, dzięki czemu ryby mogą przetrwać zimę (porównuje zmienność temperatury w wodzie i na łądzie)</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy, którymi różnią się poszczególne odcinki rzeki - charakteryzuje przystosowania roślin do życia w strefie przybrzeżnej; wymienia grupy roślin żyjących w strefie przybrzeżnej; porównuje warunki panujące w poszczególnych strefach jeziora; rozpoznaje na ilustracjach pospolite zwierzęta związane z jeziorami - wymienia przykłady przystosowań chroniących zwierzęta i rośliny przed działaniem wiatru; opisuje sposoby wymiany gazowej u zwierząt lądowych; - porównuje warunki panujące w poszczególnych warstwach lasu, omawia znaczenie grzybów - rozpoznaje przynajmniej pięć gatunków drzew liściastych; - rozpoznaje nasiona zbóż; wyjaśnia, w jaki sposób ludzie wykorzystują łąki - wyjaśnia pojęcia <i>zboża ozime</i>, <i>zboża jare</i>; wymienia sprzymierzeńców człowieka w walce ze szkodnikami upraw polowych 	<p>charakteryzuje, na przykładach, przystosowania zwierząt do ruchu wody</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje warunki życia w poszczególnych biegach rzeki - charakteryzuje poszczególne strefy jeziora; - omawia negatywną i pozytywną rolę wiatru w życiu roślin; omawia przystosowania roślin do niskiej lub wysokiej temperatury - charakteryzuje wymianę gazową u roślin; wymienia przystosowania roślin do wykorzystania światła - charakteryzuje poszczególne warstwy lasu, uwzględniając czynniki abiotyczne oraz rośliny i zwierzęta żyjące w tych warstwach - omawia zmiany zachodzące na łące w różnych porach roku - podaje przykłady innych upraw niż zboża i warzywa, wskazując sposoby ich wykorzystywania 	<p>wodzie i na łądzie</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje świat roślin i zwierząt w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki - prezentuje informacje „naj-” na temat jezior w Polsce, w Europie i na świecie - prezentuje informacje na temat przystosowań dwóch gatunków zwierząt do życia w ekstremalnych warunkach lądowych (np. na pustyni i pod biegunem) - omawia typy lasów rosnących w Polsce - wyjaśnia, czym jest walka biologiczna ; prezentuje informacje na temat korzyści i zagrożeń wynikających ze stosowania chemicznych środków zwalczających szkodniki
---	--	---	--	---